

Miljøministeriet

Att. Miljøminister Magnus Heunicke
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

5. april 2024

Synergi mellem vådområde-projekter og andre hensyn

På mødet mellem ministeren og Gudenåkomitéen den 27. oktober 2023 blev der blandt andet drøftet mulighederne for synergi mellem vådområde-projekter og andre hensyn, herunder klimatilpasning/vandparkering, rekreative faciliteter og naturgenopretning.

Gudenåkomitéen lovede på mødet at eftersende eksempler på synergiprojekter i oplandet til Randers Fjord.

De vedlagte eksempler omfatter både projekter der blev gennemført med tilskud fra den daværende synergipulje og andre nedlagte ordninger, og projekter hvor muligheden for finansiering af andre hensyn er et ønske. Der er eksempler både fra Randers Fjord-oplandet og andre oplande.

Arbejdet med at finde eksempler har blandt andet ledt til den konklusion, at den nuværende rigide opdeling i ordninger, som ikke kan understøtte hinanden, ikke er fremmende for at nå i mål med indsatsen for reduktion af næringsstofudledning og udtagningen af lavbundsjord.

Gudenåkomitéen er som vandoplandsstyregruppe fast besluttet på at nå i mål med de indsatskrav der er stillet her i den tredje vandområdeplanperiode. Komitéen har også stort fokus på klimatilpasning, beskyttelse og benyttelse af Gudenåen og naturen omkring den, og natur og miljø generelt. Alle disse fokuspunkter kan efter vores opfattelse indeholdes i vådområde-projekter og udtagningsindsatsen.

Det er derfor vores håb, at genbesøget af vandområdeplan 3 også kommer til at indeholde en kritisk gennemgang af mulighederne for at indarbejde lokale hensyn i de eksisterende ordninger.

Med venlig hilsen,

På vegne af VandOplandsStyregruppen for Randers Fjord,

Rune Kristensen

Formand, Gudenåkomitéen og VOS Randers Fjord
Formand, Klima- og Miljøudvalget, Silkeborg Kommune

Karen Lagoni

Næstformand, Gudenåkomitéen og VOS Randers Fjord
Medlem af Miljø- og Teknikudvalget, Randers Kommune

Eksempler på projekter med synergi mellem vådområde-projekter og andre hensyn

Oversigt:

Eksempel nr.	Projekt navn og synergi-elementer	Lokalitet	Finansieringskilde og -år	Beløb (kr.)
1	Vådområde Kollerup Enge Vandparkering/klimatilpasning, stiforbindelser, boardwalk mm.	Hadsten, Favrskov Kommune	Synergipuljen, 2017	2.480.000
2	Vådområde Tange Å Ønske om stiforbindelser	Kjellerup, Silkeborg Kommune	(ingen)	?
3	Vådområde Tingstrup Sø Vandparkering/klimatilpasning, sti og andre rekreative faciliteter	Thisted, Thisted Kommune	Synergipuljen, 2017	4.135.400
4	4 vådområdeprojekter P-plads og stiforbindelser	Lokaliteter i Viborg Kommune	Viborg Kommune, 2017-2024	400.000
5	Vådområde Drammelstrup Enge Køb af dige til stiforbindelse, klimasikring	Allingåbro, Norddjurs Kommune	Norddjurs Kommune, (i gang)	100.000 (indtil videre)
6	MUFJO-ordningen Muligheder for samtænkning af mange hensyn i forbindelse med vådområdeprojekter	13 projekter (landsdækkende)	Landbrugsstyrelsen, 2020-2022	150 mio. kr.

Konklusion

Der kan sikkert findes endnu flere eksempler på projekter, hvor muligheden for at tilgå midler til at varetage flere hensyn i samme projekt ville have været fremmede for processen. I den nuværende situation er det som oftest ikke muligt for kommunerne at tilgodese de ønsker som lodsejere, lokalsamfund og kommunen selv har til indarbejdelse af for eksempel stiforbindelser, andre rekreative faciliteter, klimasikring eller vandløbsrestaurering. Det vanskeliggør ofte forhandlingerne med lodsejere, og er fordyrende i det lange løb, når man ikke kan gennemføre det hele på én gang.

Kommunerne er derfor nødsaget til at gå målrettet efter at gennemføre projekter hvor de "ekstra" ting ikke indgår. Den nuværende stive opdeling i ordninger, som ikke kan støtte hinanden, gør det dog vanskeligt at nå i mål med de krav til reduktion af næringsstofudledningen og udtagning af lavbundsjord som kommunerne er pålagt.

Løsningen vil umiddelbart ikke være en ny, kortvarig pulje. men derimod en mere samlet indgang og evt. en permanent til- og fravalgs-mulighed for indarbejdelse af lokale ønsker og hensyn, baseret på de eksisterende ordninger.

Detaljerede beskrivelser:

Eksempel 1:

Vådømrådeprojekt Kollerup Enge, Favrskov Kommune. 31 ha. Gennemført i 2021.

Kollerup Enge er som udgangspunkt et projekt, der skal fjerne kvælstof i oplandet til Randers Fjord og dermed forbedre miljøtilstanden og naturen i Randers Fjord. Under forundersøgelsen af vådområdeprojektet fandt man ud af, at der med fordel kunne laves en overbygning på vådområdet, så en del af vådområdeprojekt-arealet også ville kunne hjælpe mod oversvømmelser i Hadsten midtby. Denne klimatilpasning ville ikke gå ud over kvælstofeffektiviteten i vådområdeprojektet. I vådområdeprojektet skulle der anlægges et mindre dige (25 cm i højden over nuværende terræn), som ville gøre, at der kunne opnås de ønskede oversvømmelsesdage og dermed den ønskede kvælstoffjernelse. Ved at hæve diget yderligere (indtil 100 cm i højden over nuværende terræn), samt at forlænge det, blev der skabt en mulighed for vandparkering ved kraftig eller længerevarende nedbør. Dermed reduceres risikoen for oversvømmelser i Hadsten Midtby. Etableringen af diget i klimatilpasningsprojektet gjorde det desuden muligt at skabe en sti gennem våd- og naturområdet. Dette gav et bynært stisystem, der blev koblet på en i forvejen meget anvendt vandrerute. Uden synergiprojektet (klimatilpasningsprojektet) havde det ikke været muligt at lave stien gennem våd- og naturområdet. Stien blev etableret ovenpå diget på en ca. en kilometer lang strækning, hvor stien følger Lilleåen nede i ådalen. Der blev desuden etableret en hævet boardwalk i træ på ca. 250 m over et permanent vådt område. Træstien blev koblet sammen med en eksisterende sti. Herudover blev der etableret en gangbro over Lilleåen, så der blev skabt en forbindelse til Hadsten midtby. De store arealer i klimatilpasningsprojektet afgræsses af kvæg for at forbedre naturkvaliteten, blandt andet ved at området holdes lysåbent.

Der blev i 2017 givet tilsagn om et **tilskud fra Synergipuljen på 2.480.000kr.**

Der blev givet tilsagn til:

- Forhøjelse og forlængelse af diget i vådområdeprojektet
- Etablering af ind- og udløbsbygværker til vådområdeprojektet
- Sti på diget med skilte, pæle, piktogrammer og infotavler
- Hævet boardwalk
- Gangbro over Lilleåen.

Synergiprojektet har været en succes, idet muligheden for vandparkering i klimatilpasningsprojektet flere gange har tilbageholdt og dermed forsinket vand fra store regnhændelser, hvormed Hadsten midtby ikke er blevet oversvømmet. Stien på diget er et rekreativt succespunkt. Borgerne i Hadsten har i høj grad taget stien til sig. Den bliver flittigt benyttet af unge som ældre, der lige vil ud at få lidt luft i den bynære natur. Desuden er det spændende at gå på stien, når klimabassinets er fyldt op, og man derfor kan se ud på den flotte sø hvor fugle svømmer rundt. Dét at stien er blevet forbundet med eksisterende stier giver borgerne adgang til en flere kilometer lang vandre- og

løberute nær byen, hvilket mange benytter sig af. Når der er overløb fra bassinet, stimler folk sammen for at se vandet der bruser ned over stenene og ned i Lilleåen. Hadsten har fået sit eget lille Niagara-vandfald.

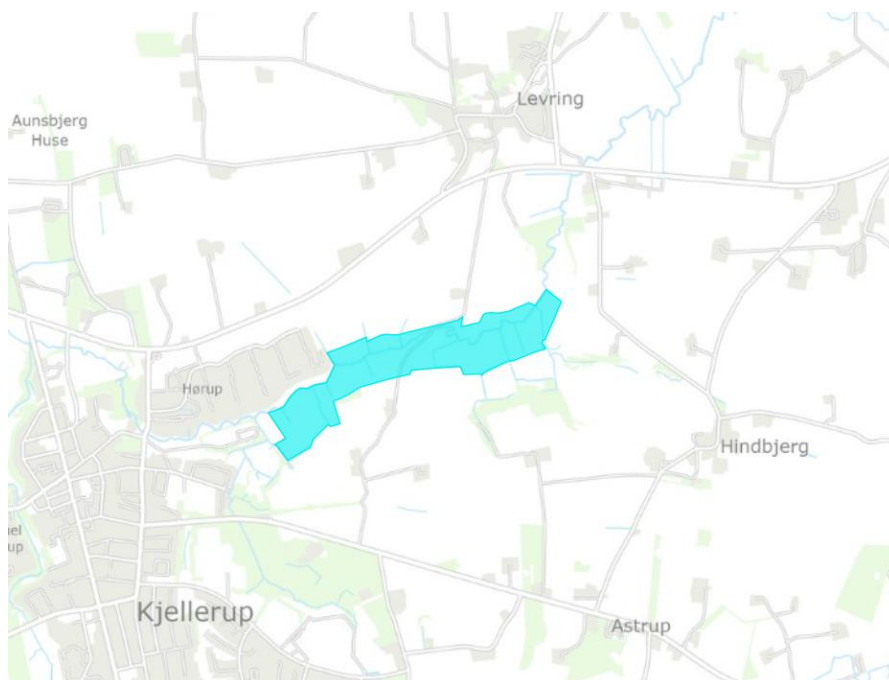
Det er kommunens vurdering, at synergiprojekt-delen (inkl. kommunens egne og senere tiltag inde i midtbyen) har reddet midtbyen i Hadsten for 3 oversvømmelser siden etableringen i efteråret 2021. Ved hændelsen allerede i vinteren 2022 var det alene vandparkeringen i klimabassinet (finansieret af synergipuljen) der reddede midtbyen, fordi kommunens eget supplerende klimatiltag i midtbyen ved Ernst B. Sunds Plads først blev lavet i efteråret 2023. Dertil kommer en meget stor rekreativ glæde ved stiprojektet på dæmningen/diget, der har givet byens borgere adgang ud i en ellers utilgængelig ådal (også finansieret af synergipuljen). Alt dette vil ikke være opnået hvis det alene var vådområdeprojektet, der var blevet gennemført.

Projektet er også beskrevet på hjemmesiden [Synergiprojekter \(klimatilpasning.dk\)](https://www.klimatilpasning.dk/Synergiprojekter).

Eksempel 2:

Vådområde Tange Å, Silkeborg Kommune. 71ha. Under gennemførelse.

Der er et stort ønske fra mange lokale om en stiforbindelse mellem Kjellerup og Levring via projektområdet, samt ønsker om en samlet hegning af store dele af vådområdet til et samlet græsningsprojekt.

Disse tiltag kan desværre ikke finansieres af vådområdeprojektet. Der er derfor stort ønske om mulighed for genoptagelse af synergi-ordningen, eller en mere fleksibel anvendelse af midlerne i vådområdeordningen.

Eksempel 3:

Vådområde Tingstrup Sø, Thisted Kommune. 11ha. Gennemført 2022.

Vådområdeprojektet fjerner kvælstof fra oplandet til Limfjorden. Kernen i projektet er en ny sø og genslyngning af et vandløb, som blev etableret i en af Thisted bys grønne kiler. Projektet sikrer samtidig byen mod oversvømmelser og giver mulighed for rekreative faciliteter.

I forbindelse med projektet er der etableret en ny sø på ca. 1,5ha, og vandløbet Bækken er genslynget. Der er etableret en dæmning til klimasikring, anlagt ca. 1,4km handicapvenlig sti rundt i området og ca. 1,2km trampesti langs med og på overdrevsskrænter. I forbindelse med den handicapvenlige sti er der etableret en ca. 100m lang boardwalk, og nord for søen er der opført en bålhytte med tilhørende grejbank. En lav bro i tilknytning til bålhytten gør adgangen til søen lettere. Og der er etableret to paddehuller,

Ved store og langvarige regnhændelser kan søen og diget tilbageholde mere en 90.000m³ vand, og beskytter således Thisted By mod oversvømmelser.

Dronefoto af projektområdet efter gennemførelse af projektet. Thisted by ligger nedstrøms (mod højre).

De rekreative faciliteter, søen og klimasikringsanlægget er finansieret af synergipuljen fra Miljøstyrelsen.

For at gennemføre tiltagene var det nødvendigt med en meget tæt koordination mellem vådområdeprojektet, synergiprojektet og kommunal medfinansiering. Projektet var i høj grad udfordret af den meget skarpe opdeling af hvilke dele den enkelte pulje måtte finansiere. Samlet set har projektet kostet ca. 10,8 mio. kr., hvoraf vådområdedelen kostede ca. 3,9 mio. kr., synergipuljen bidrog med ca. 4,1 mio. kr., og kommunens medfinansiering udgør resten.

Projektet er også beskrevet på hjemmesiden [Synergiprojekter \(klimatilpasning.dk\)](https://www.klimatilpasning.dk/synergiprojekter).

Eksempel 4:

Viborg kommune – 4 vådområder hvor kommunen har finansieret publikumsfaciliteter

Fiskbæk N-vådområde (160ha, indviet 2017): P-plads med informationsskilt og borde-bænkesæt. Ca. 50.000kr.

Gørup Enge N-vådområde (110ha, indviet 2021): Stier rundt i området. Ca. 200.000kr.

Skjern Hovedgaard N-vådområde (70ha, gennemført 2021) Stier rundt i området. Ca. 100.000kr.

Velds Møllebæk N-vådområde (77ha, gennemført 2020): Stier rundt i området. Ca. 50.000kr.

Derudover bruger kommunen en del egne midler til at finansiere opsætning af kreaturhegn, for at sikre en hensigtsmæssig pleje af arealerne efter gennemførelse af vådområdeprojekter.

Yderligere informationer om projekterne kan findes her: [Vådområdeprojekter - gennemførte - Viborg Kommune](#)

Eksempel 5:

Norrdjurs Kommune: Vådområdeprojekt Drammelstrup Enge, 92ha, under gennemførelse.

Jordfordelingen er gennemført, og detailprojekteringen påbegyndes nu. Projektområdet udgøres af et pumpelag der ligger tæt på Allingåbro og grænser op til Allingåen. Opstrøms for projektet ligger et VMPII-vådområde "Nørrekær" som igen går op til Gl. Estrup Herregårdsmuseum. Området ligger tæt på udmundingen til Grund Fjord, og åen er tidevandspåvirket.

Synergier i projektet:

Klima

På den strækning hvor vådområdet ligger er der diger på begge sider af Allingåen. Digerne beskytter hhv. Drammelstrup og Allingåbro digelag. Digerne er anlagt som landvindingsdiger og er ikke dimensioneret til sikring. Ved at gennembryde diget i vådområdet skabes et stort bufferområde og derved reduceres presset på digerne mod Allingåbro i forbindelse med stormfloder.

Jordfordeling

Forud for jordfordelingen solgte Norrdjurs Kommune ca. 100 hektar landbrugsjord i udbud. Landbrugsstyrelsen pålagde forkøbsret og købte jorden med henblik på den kommende jordfordeling. Selve jordfordelingen bidrog med flere synergier. Ud over at den store jordmængde gjorde jordfordelingen i projektområdet lettere så gav den mulighed for at Århus Universitet kunne etablere forsøgsmarker i området.

Desuden købte Norrdjurs Kommune den digestrækning, der er vist herunder. Diget er købt med henblik på mulig stiforbindelse

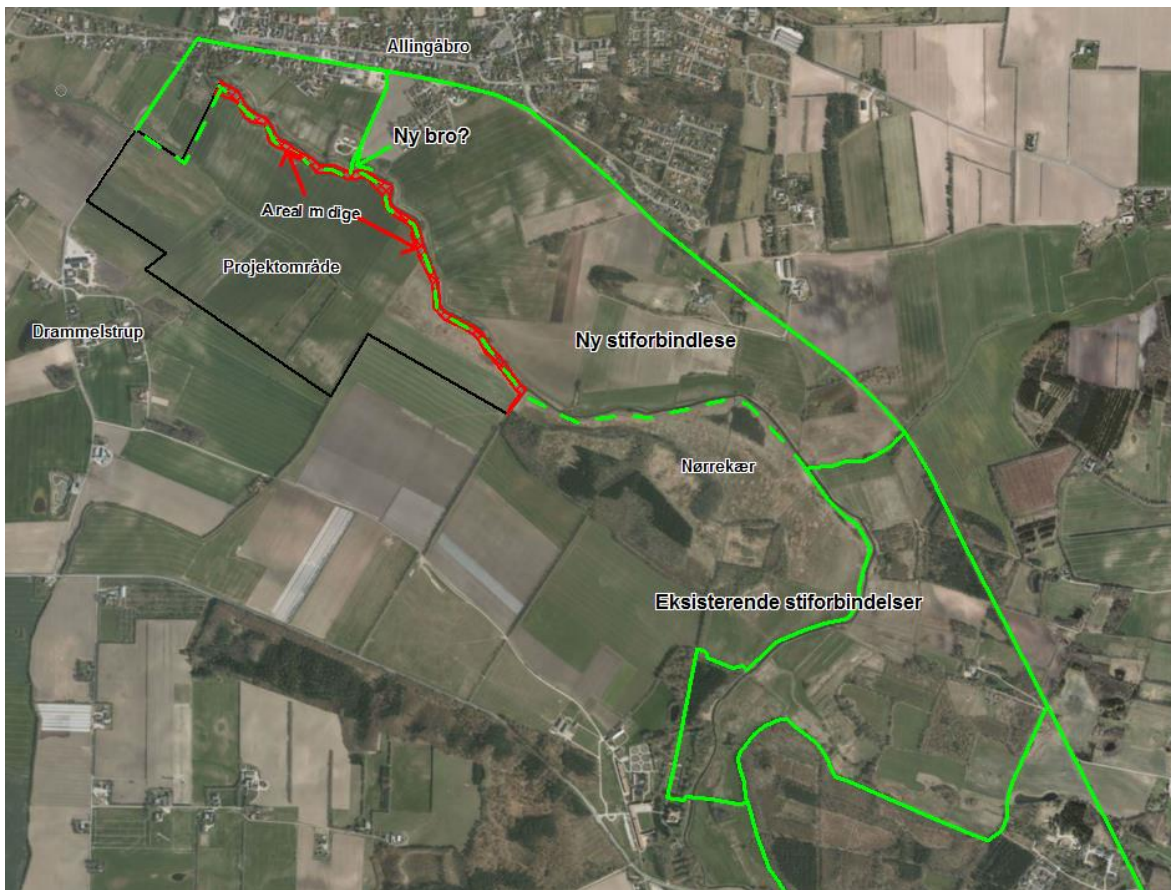
Figur 1 Kort over projektområde og den del af diget som bliver overflødig efter realisering af vådområdet.

Rekreation

Køb af digestrækningen (for 100.000kr) giver Norddjurs Kommune mulighed for at etablere et sammenhængende stiforløb, som dels vil give en rundstrækning der altid er mere attraktiv end en sti hvor man skal samme vej tilbage, og dels vil det give en forbindelse fra Allingåbro til Gl. Estrup.

Køb af diget er dog den mindste del af stiprojektet: For at opnå synergieffekten skal stien på ca. 4km etableres, der skal etableres en bro over Allingåen fra Allingåbro, og der skal etableres broer/boardwalk over gennembrydningerne i diget. Endeligt skal den nye sti forbindes til den eksisterende sti ved Nørrekær. Det er derfor uvist om stiforløbet bliver realiseret og hvornår det evt. kan ske.

En sammentænkning af vådområder med andre afledte gevinster vil dels kunne sikre finansiering og dels vil det muliggøre at stien og boardwalk kunne realiseres samtidig, frem for at det rekreative skal etableres efterfølgende, når der er vand på begge sider af diget.

Figur 2 Kort over eksisterende og mulige stiftforbindelser

Eksempel 6:

MUFJO-ordningen (2020 – 2022)

I perioden 2020-2022 kunne kommuner og Naturstyrelsen i en pilotordning søge om tilskud til fri multifunktionel jordfordeling. Projekterne skulle samtænke rent vandmiljø, rent drikkevand, reduktion af CO₂-udledning fra lavbundsgrunde, biodiversitet, friluftsliv, klimatilpasning, økologisk landbrug og flere andre funktioner. Der blev givet tilsagn til 13 projekter, herunder et i oplandet til Randers Fjord, og en stor del af projekterne er stadig i gang. Ordningen blev evalueret i 2022. Evalueringen anbefalede en opskalering af den multifunktionelle jordfordelingsordning og en generel jordreform. Men der er endnu ikke fulgt op på anbefalingerne.